

Vergaderjaar 2020–2021

25 295

Infectieziektenbestrijding

Nr. 848

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 24 december 2020

De vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over de brief van 20 december 2020 over de ontwikkelingen met betrekking tot Covid-19 in het Verenigd Koninkrijk (Kamerstuk 25 295, nr. 847).

De vragen en opmerkingen zijn op 21 december 2020 aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport voorgelegd. Bij brief van 22 december 2020 zijn de vragen beantwoord. De vragen inzake vaccins en overige onderwerpen worden zo spoedig mogelijk beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Lodders

Adjunct-griffier van de commissie,
Bakker

Inleiding

Eerder vandaag heb ik uw Kamer een brief gestuurd over de ontwikkelingen van COVID-19 en het 93ste OMT-advies. Daarmee is uw Kamer reeds over een deel van de beantwoording op de vragen die gaan over mutatie van het virus, de geldende reisbeperking en bijbehorende maatregelen geïnformeerd. Met deze brief geef ik antwoord op de vragen met een meer technisch karakter. De antwoorden op de vragen inzake vaccins en overige onderwerpen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces toesturen.¹

Vragen en antwoorden

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de berichtgeving omtrent de ontwikkelingen met betrekking tot de mutatie van het coronavirus in het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Zij hebben hierover de volgende vragen. Kan de Minister aangeven welke nieuwe en/of extra risico's er zijn ten aanzien van de mutatie van het virus zoals in het Verenigd Koninkrijk is waargenomen?

Antwoord: Voor zover het nu bekend, verspreidt de nieuwe variant van het virus zich sneller. Er zijn volgens het OMT geen aanwijzingen dat het ziekteverloop ernstiger is.

Welke onderzoeken vinden er op dit moment plaats naar de effectiviteit van de ontwikkelde coronavaccins tegen deze mutatie van het virus als het gaat om bescherming tegen het virus, als ook eventuele blijvende besmettelijkheid na vaccinatie?

Antwoord: Er zijn volgens het OMT geen aanwijzingen dat vaccins minder goed werken tegen deze variant. Het Verenigd Koninkrijk doet hierna wel onderzoek, onder andere door te kijken naar de reactie van door het vaccin opgewekte antistoffen op deze variant.

Genoemde leden lezen dat uit een bemonstering van een casus in Nederland begin december een virus van de variant zoals beschreven in het Verenigd Koninkrijk is vastgesteld. Deze casus wordt naar aanleiding van dit bericht uit het Verenigd Koninkrijk verder onderzocht, met de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) wordt gekeken om wie het gaat, hoe de infectie tot stand kwam en of gerelateerde gevallen bekend zijn. Kan de Minister aangeven wanneer de uitslag van dit onderzoek bekend wordt en of bekend is of de variant die in Nederland aangetroffen is, dezelfde mutatie is die in het Verenigd Koninkrijk is vastgesteld?

Antwoord: Zoals ik uw Kamer heb gemeld, is een tweede casus van deze variant gevonden. Het is in deze gevallen met zekerheid vastgesteld dat het om de variant gaat die ook in het VK is vastgesteld. Het is van belang om te achterhalen of er een relatie is met het VK. Daarvoor is uitgebreid bron- en contactonderzoek nodig. Het is inmiddels wel duidelijk dat deze twee personen, waarbij deze variant is vastgesteld, zelf niet in het VK zijn geweest als ook hun directe contacten niet.

In hoeverre wordt gezien of er elders in Nederland ook besmettingen met de nieuwe variant van het virus hebben plaatsgevonden bij huidige besmettingen, maar ook bij besmettingen teruggaand tot eind september?

¹ Kamerbrief Mutatie virus: OMT advies en maatregelen, 22 december 2020, Kamerstuk 25 295, nr. 842.

Wordt er onderzocht of er een relatie is tussen het toenemende aantal besmettingen in Nederland en de nieuwe variant, dan wel eventuele andere varianten van het virus?

Antwoord: Er zijn op dit moment geen aanwijzingen dat deze nieuwe variant van het virus een rol speelt bij het toenemend aantal besmettingen in Nederland. In de tot nu toe binnen de kiemsurveillance gesequencede monsters (virus waarvan de totale samenstelling is bepaald) in Nederland, is tweemaal de zogenaamde VK-variant opgedoken. De desbetreffende GGD voert hier nader onderzoek uit en brengt de mogelijke contacten in kaart. Om een beter beeld te krijgen van het voorkomen van deze variant (en toekomstige varianten) in Nederland, is het belangrijk zo snel mogelijk de huidige kiemsurveillance te intensiveren om een breder beeld te krijgen. Het OMT adviseert om op korte termijn met betrokken partijen tot procesafspraken te komen voor de uitbreiding van de huidige opzet en uitrol van een nationaal moleculair platform voor kiemsurveillance. Enkele OMT-leden nemen deze taak op zich.

Kan de Minister aangeven of, en zo ja, welke aanvullende maatregelen in Nederland worden voorzien omtrent het indammen van verdere verspreiding van het coronavirus en de mutatie(s) hiervan?

Antwoord: Op dit moment is dat – buiten de vliegverboden en het aanmeerverbod en de maatregelen in de Kamerbrief – niet het geval. In Nederland geldt sinds afgelopen week een strenge lock down. Indien echter blijkt dat aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn, zullen deze worden ingezet.

Zijn er, naast de variant die begin december in Nederland is aangetroffen, andere mutaties van het virus aangetroffen?

Antwoord: Mutaties zijn heel kleine wijzigingen in het virus, die plaatsvinden als een virus wordt gekopieerd tijdens een infectie. Mutaties horen bij dit soort virussen, dat gebeurt continu. Dit is dus zeker niet de eerste keer dat een mutatie van het virus opduikt. De corona-virusvarianten uit Italië en Oostenrijk, die na de wintersport naar ons land kwamen, waren anders dan de varianten die na de zomervakantie werden waargenomen.

Zo ja, wat zijn de gevolgen voor de besmettelijkheid, verspreiding, ziektebeeld en gevolgen voor vaccins van deze eventuele nieuwe variant(en) van het virus? Worden ook hierop aanvullende maatregelen voorzien?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 2020².

Het Europees Centrum voor ziektepreventie en -bestrijding (ECDC) adviseert om de mogelijke verspreiding van het virus in de lidstaten te monitoren en meer in het algemeen een goed programma voor het ontdekken van nieuwe varianten te onderhouden. Zij heeft andere landen opgeroepen meer aan dit «sequencen» te doen. Klopt de berichtgeving dat dit in Nederland alleen steekproefsgewijs gebeurt, maar dat dit de komende tijd wel wordt uitgebreid?

Antwoord: In Nederland wordt sequencing gebruikt voor uitbraakonderzoek en daarnaast wordt deze steekproefsgewijs uitgevoerd.

---

² Kamerstuk 25 295, nr. 842

Klopt voorts de berichtgeving dat momenteel vijftien labs in Nederland monsters van besmette personen bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) inzenden die geanalyseerd worden en dat dit in de toekomst meer labs worden? Ligt er een opschalingsplan voor deze labs en dit onderzoek klaar? Zo nee, wordt hier aan gewerkt?

Waarom is er niet eerder en meer via sequenzen onderzoek gedaan naar mogelijke mutatie van het virus in Nederland?

Genoemde leden lezen dat de nieuwe virusvariant sinds 20 september jongstleden in het Verenigd Koninkrijk aanwezig was. Kan de Minister uitleggen hoe het kan dat pas na drie maanden alarm is geslagen over de hogere besmettelijkheid van het virus en Nederland dus ook pas drie maanden later maatregelen heeft kunnen nemen, zoals de inreisbeperkingen naar het Verenigd Koninkrijk? Hoe is dat proces gelopen? Op basis van specifiek welke informatie is er over gegaan tot de nu ingestelde reisbeperkingen?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 2020.

Is het vaker sequenzen, wat het ECDC lidstaten adviseert, voldoende om in de toekomst sneller in te kunnen grijpen?

Antwoord: Alleen vaker sequenzen is onvoldoende. Er zal ook altijd aanvullend epidemiologisch onderzoek noodzakelijk zijn. Ook worden afspraken gemaakt voor intensievere samenwerking tussen wetenschappers, binnen Europa en daarbuiten en er is een Europese database waarin alle sequentie resultaten gemeld worden.

Welke afspraken zijn of worden gemaakt met EU-landen om in de toekomst sneller in te kunnen acteren?

Antwoord: Begin maart 2020 heeft het destijds Kroatische voorzitterschap, vanwege de toenemende schaal van de Covid-19 uitbraak, de geïntegreerde EU-regeling politieke crisisrespons (IPCR) volledig geactiveerd. De IPCR ondersteunt snelle en gecoördineerde politieke besluitvorming op EU-niveau bij een ernstige en complexe crisis en maakt het mogelijk om de effecten van het virus grensoverschrijdend, en ook op andere beleidsterreinen dan alleen volksgezondheid, te adresseren. Duitsland heeft de IPCR, die de afgelopen maanden wekelijks bijeengekomen is, 21 december jl. bijeengeroepen voor een extra IPCR om kennis uit te wisselen en te kijken of en zo ja op welk terrein coördinatie kan plaatsvinden. Het nemen van dergelijke maatregelen betreft echter geen volledige EU-bevoegdheid. Lidstaten hebben de bevoegdheid om hierin zelfstandig op te treden.

Zijn of worden er ook afspraken gemaakt op wereldwijd niveau, afgezien van de meldplicht bij de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO)?

Antwoord: Op mondiaal niveau geldt de Internationale Gezondheidsregeling (IHR). Het betreft een bindend stelsel van regels die bepalen dat de lidstaten van de WHO melding moeten doen bij de WHO in geval van volksgezondheidsbedreigingen met een grensoverschrijdend karakter. Al eerder verklaarde de WHO tot een Public Health Emergency of International Concern. Op basis daarvan kan de WHO maatregelen voorstellen. Het VK heeft melding gedaan van deze mutatie. De WHO vraagt landen vooralsnog de mutatie goed te monitoren. Er zijn nog geen reisbeperkingen of vergelijkbare maatregelen voorgesteld.

Inreisbeperkingen

Kan de Minister aangeven waarom er nu tot een inreisverbod wordt overgegaan, terwijl de berichtgeving over het gemuteerde virus in het Verenigd Koninkrijk al langer bekend is? Is bekend of personen die besmet zijn met de mutatie van het coronavirus onderdeel zijn van een superspread?

Antwoord: De maatregelen die Nederland heeft doorgevoerd, zijn genomen zodra de situatie dat het virus zich makkelijker verspreidde in het VK duidelijk werd. Er zijn geen aanwijzingen dat personen die besmet zijn met deze variant van het virus, onderdeel zijn van een superspread.

Is er overleg met andere EU-landen als ook met de Schengenlanden over de situatie in het Verenigd Koninkrijk?

Antwoord: Zowel op Europees als op bilateraal niveau vindt regelmatig overleg plaats over de situatie alsmede over de te nemen maatregelen. Zoals ik in mijn brief² heb aangegeven, vindt inderdaad overleg met andere EU-landen plaats.

Worden er in andere Schengenlanden eenzelfde en eenduidige beperkingen opgelegd? Zo nee, waarom niet en hoe wordt de «import» van het gemuteerde virus dan verder voorkomen?

Antwoord: Veel landen hebben maatregelen ingesteld om het verkeer met het Verenigd Koninkrijk te beperken danwel te verbieden. Het streven is om tot een gecoördineerde aanpak te komen. Vooralnog is dit niet het geval, waardoor de afspraken onderling kunnen verschillen. Verder verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december.

Klopt de berichtgeving dat volgens de WHO in Denemarken ook al besmettingen met de nieuwe virusvariant zijn vastgesteld? Zo ja, wat betekent dit voor het (in)reisbeleid naar Denemarken en alle overige landen waar besmettingen met de nieuwe virusvariant uit het Verenigd Koninkrijk of eventuele andere varianten van het virus (zoals in Zuid-Afrika) worden vastgesteld?

Antwoord: In Denemarken zijn negen gevallen bekend geworden uit sequencing van samples tussen 14 november jl. en 3 december jl. Het betreft zes gevallen in Kopenhagen en drie gevallen in Noord Jutland. Deze variant van het virus is daarnaast aangetroffen in België en mogelijk ook andere lidstaten. De verspreiding in die landen is voor zover bekend zeer beperkt, en daarom op dit moment geen reden voor inreisbeperkingen. Nederland is echter in nauw contact met andere Europese landen, zowel bilateraal alsmede via Europese gremia. De ontwikkelingen in Denemarken en in andere landen worden nauwlettend in de gaten gehouden. De negen bekende gevallen van de nieuwe variant van het virus in Denemarken zijn goed in beeld en zijn geïsoleerd. Dit is een belangrijk verschil met het Verenigd Koninkrijk waar de nieuwe variant reeds wijdverspreid is. Nederland zal zo spoedig mogelijk voor reizigers uit alle landen met een hoog COVID risico een negatieve testverklaring verplicht stellen om verspreiding van het virus en deze variant te beperken.

Klopt het dat Duitsland ook reisbeperkingen heeft ingesteld voor Zuid-Afrika en zo ja, waarom worden in Nederland niet dezelfde reisbeperkingen ingesteld? Hoe wordt de komende periode bezien of voor andere landen dan het Verenigd Koninkrijk ook reisbeperkingen naar Nederland

moeten worden ingesteld? Op basis van welke criteria worden deze afwegingen gemaakt?

Antwoord: Over de beperkingen ten aanzien van Zuid-Afrika en andere landen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Kan de Minister aangeven wat de gevolgen van deze ontwikkelingen zijn voor de Nederlandse samenleving en de gevolgen voor reisverkeer van en naar het Verenigd Koninkrijk? Welke economische en maatschappelijke gevolgen treden er op als gevolg van de ingestelde beperkingen? Kan een inreisverbod ieder moment opgeheven, dan wel verlengd worden? Het inreisverbod geldt in principe tot 1 januari 2021. Hoe wordt besloten of dit inreisverbod eventueel verlengd wordt? De leden van de VVD-fractie lezen voorts over de aankondiging van het Duits EU-voorzitterschap dat in het EU crisisresponsmechanisme-overleg (IPCR) gesproken zal worden over coördinatie van de respons op de nieuwe variant van het COVID-19 virus dat in Verenigd Koninkrijk is geconstateerd. Kan de Minister aangeven wat de inzet van Nederland hierin zal zijn? Genoemde leden lezen dat voor Nederlanders die nu vast zitten in het Verenigd Koninkrijk, in overleg met de Minister van Buitenlandse Zaken gekeken wordt naar de mogelijkheden om hen waar mogelijk en nodig (consulaire) bijstand te verlenen, in het bijzonder voor schrijnende gevallen. Het kabinet adviseert deze Nederlanders om een veilig onderkomen te zoeken voor de komende dagen in afwachting van mogelijkheden terug te keren naar Nederland. Kan de Minister aangeven waar de Nederlanders die nu vast zitten in het Verenigd Koninkrijk terecht kunnen voor nadere informatie en hulp? Kan de Minister daarbij aangeven hoe de groep schrijnende gevallen zo snel mogelijk geholpen wordt? Zijn er plannen om deze groep eventueel terug te halen naar Nederland? Zo ja, wat zijn de voorwaarden hiervoor, naast de tien dagen quarantaineplicht?

Genoemde leden lezen dat Eurostar beperkingen heeft gesteld aan de verkoop van treintickets naar België en Nederland. Welke zijn dit en op welke manier moeten mensen aantonen dat ze aan de gestelde voorwaarden van die beperkingen voldoen? De leden van de VVD-fractie begrijpen dat het beperken van treinverkeer een juridisch complexe situatie betreft, aangezien vier landen betrokken zijn. Wanneer horen zij meer over deze situatie en eventuele verdere beperkingen?

Nederland heeft geen directe verbinding met het Verenigd Koninkrijk wat betreft auto- en treinverkeer. Frankrijk en Ierland hebben dit echter wel. Frankrijk heeft naar verluid de Eurotunnel gesloten voor alle verkeer (dus ook vrachtverkeer) vanuit het Verenigd Koninkrijk. Klopt dit en welk effect heeft dit op Nederland, aangezien het kabinet niet voor een dergelijk volledig verbod heeft gekozen? Kan de Minister aangeven of Nederland en andere EU-/Schengenlanden voornemens zijn dit besluit te volgen? Wat zijn de overwegingen om dit wel of niet te doen? Welke gevolgen heeft het Franse besluit op het vrachtverkeer naar Nederland? Is de Eurotunnel wel nog open voor vrachtverkeer dat door Frankrijk naar andere landen op het Europese vasteland reist? Wat is het effect van het besluit op het vrachtverkeer dat via de ferry naar Nederland reist (al dan niet op doorreis naar andere landen)?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 2020.

Wordt er binnen de Schengen-zone gestreefd naar éézelfde en eenduidige beperkingen, en zo ja, waarom wijken de Franse regels dan af?

Antwoord: Het streven is om binnen de Europese Unie te komen tot een gecoördineerde aanpak waar mogelijk. Ik verwijs u tevens naar bovenstaand antwoord op de vraag naar beperkingen in andere Schengenlanden.

Kan de Minister voorts aangeven of er nog vliegbewegingen tussen het Verenigd Koninkrijk en Ierland mogelijk zijn? Kan de Minister daarnaast aangeven of er vliegbewegingen richting Nederland mogelijk zijn vanaf Ierland? Zo ja, wordt er vanuit Nederland/de Europese Unie met Ierland gesproken over het sluiten en/of beperken van de grensovergang aangezien het van invloed is op ons inreisverbod?

Antwoord: De situatie tussen Ierland en Nederland is ongewijzigd. Voor het antwoord op de overige vragen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 2020.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie betreuren het dat de coalitie en een enkele «oppositiepartij» een plenair debat over de gevolgen van de geconstateerde mutatie van het coronavirus tegenhield en het thuis Netflixen blijkbaar belangrijker vond dan het voeren van een parlementair debat over dit belangrijke onderwerp. Deze leden stoorden zich er ook aan dat de Minister voor de door hem zo geliefde camera – in dit geval van RTL Nieuws – afgelopen zondag zei dat het «denkbaar» is dat er in Nederland aanvullende maatregelen bovenop de bestaande lockdown kunnen komen, terwijl hij daar in zijn brief aan de Kamer van diezelfde zondag met geen woord over repte (behoudens mogelijk nadere maatregelen voor andere vervoersmodaliteiten dan de luchtvaart). Deze leden vragen de Minister aan te geven waarom hij opnieuw in de media andere zaken meldt dan in zijn brief en of hij in het vervolg de Kamer volledig en ook als eerste wil informeren.

Antwoord: Ik heb altijd aangegeven dat ik in deze crisis met de Tweede Kamer zo snel mogelijk de informatie deel die mij ter beschikking staat. Aanvullende maatregelen sluit ik nooit uit.

Ten aanzien van de in het Verenigd Koninkrijk geconstateerde mutatie van het COVID-19 virus merken deze leden op dat wordt gesteld dat dit gemuteerde virus sneller overdraagbaar zou zijn (tot maar liefst zeventig procent meer besmettelijk), moeilijker detecteerbaar, maar niet dodelijker of minder vatbaar voor vaccins. Deze leden vragen de Minister of dit alles waar is en wat de bronnen hiervan zijn. Zij vragen zich ook af of het waar is dat het gemuteerde virus met de nieuwe stam genaamd betreffende SARS-COV-2 VUI 202012/01, al in september voor het eerst is ontdekt. Vanaf wanneer wist de Minister hiervan en indien dit eerder was dan afgelopen zondag, waarom is dat dan niet eerdere aan de Kamer gemeld? Is het waar dat het gemuteerde virus op 9 december jongstleden al goed was voor 62 procent van alle coronabesmettingen in de Britse hoofdstad Londen, terwijl dat op 18 november nog maar 28 procent was?

Antwoord: In mijn brief van 22 december jl. heb ik aangegeven wat in de maanden september tot december de ontwikkeling van het virus in het VK is geweest. Door een combinatie van epidemiologische – de versnelling van de uitbraak in Zuidoost Engeland – en virologische – de aanpassingen van het virus op een specifieke plaats – ontdekten wetenschappers in het VK in de loop van december dat deze variant besmettelijker was. Dat was voor hen reden om extra maatregelen te nemen en daarmee ook voor Nederland, en andere lidstaten reden om reisbeperkingen op te leggen.

Is het waar dat er minder virusdeeltjes van de mutatie nodig zijn voor een besmetting? Is een en ander aanleiding voor de Minister om de aerogene verspreiding van het virus ruimhartiger te erkennen en de absolute noodzaak van gedegen ventilatie topprioriteit te maken? Zo nee, waarom niet?

Het inzicht in de eigenschappen van de variant van het virus, is afkomstig van de overheid van het VK. Die stijging past bij de door de leden van de PVV genoemde percentages. Het is inderdaad de hypothese dat van deze variant minder virusdeeltjes nodig zijn voor een besmetting. Gedegen ventilatie en mogelijkheid tot luchten is belangrijk. Beide zijn noodzakelijk voor een gezond en prettig binnenklimaat. Beiden helpen ook om de overdracht van luchtweginfecties zoals COVID-19 te beperken. Daarom heeft het RIVM sinds een aantal maanden een speciaal aan dit onderwerp gewijde internetpagina. Er is ook een instructievideo beschikbaar over ventileren. Meerdere universiteiten en kennisinstituten doen onderzoek naar de verspreiding van aerosolen en/of de aerogene verspreiding van SARS-CoV-2 in een ruimte. Het RIVM volgt deze ontwikkelingen nauwlettend. Indien daartoe aanleiding is, zal het advies over de ventilatienormen worden herzien.

De leden van de PVV-fractie constateren dat de variant van het virus uit het Verenigd Koninkrijk begin december ook in Nederland is vastgesteld. Is het aannemelijk dat deze variant al veel langer in Nederland actief is? Zij vragen de Minister in dat kader ook aan te geven of het reëel is te verwachten dat dit slechts één geval zou betreffen of dat het er in werkelijkheid veel meer zijn, en wat de gevolgen daarvan zijn. Hoe verhoudt zich dit met de stelling van Ernst Kuipers (voorzitter van het Landelijk Netwerk Acute Zorg) in het televisieprogramma Op1 dat we deze variant «al een tijdje onder ons hebben en die hier nu de dominante variant is»? En hoe verhoudt zich dit met de stelling van Marcel Levi (ziekenhuisdirecteur) bij Buitenhof die daar zei «ik denk dat we ons geen illusies moeten maken: deze variant is allang in Nederland. De enorme piek aan besmettingen en ziekenhuisopnames in de afgelopen weken zou daarvan het gevolg kunnen zijn». Deelt de Minister deze stelling?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december 2020.

De leden van de PVV-fractie vragen de Minister ook aan te geven of het waar is dat de fors hogere besmettelijke waarde zal leiden tot een hoger reproductiegetal (R) en dat voor het bereiken van groepsimmunitet dan ook een hogere vaccinatiegraad nodig is. Deelt de Minister de mening van deze leden dat ook dan vaccinatie altijd vrijwillig en zonder enige dwang en drang zal dienen te geschieden? Kan ook worden aangegeven of de nieuwe mutaties aanleiding zijn de ook thuiswonende 70-plussers met een ziekte eerder voor vrijwillige vaccinatie in aanmerking te laten komen om de druk op de ziekenhuizen te verminderen?

Antwoord: Het klopt dat een hogere R waarde, die de Britten berekend hebben op basis van epidemiologische gegevens, betekent dat voor groepsimmunitet een hoger percentage immuniteit in de bevolking nodig is. Dat verandert niets aan het feit dat vaccinatie vrijwillig is. Op dit moment is er op basis van de gegevens over deze nieuwe variant, geen reden om de groepen die het eerst voor vaccinatie in aanmerking komen aan te passen. Thuiswonende 70-plussers zijn één van de eerste groepen die in aanmerking komen.

Hoeveel meer mutaties van het coronavirus zijn hier in Nederland aanwezig?

Antwoord: De verschillende aangetroffen varianten van het virus in Nederland worden bijgehouden door het RIVM. Dit zijn teveel om op te nemen in deze brief. Deze eerdere varianten hadden echter geen grote veranderingen tot gevolg in besmettelijkheid, verspreiding, ziektebeeld of gevolgen voor vaccins. Uit oogpunt van ziektebestrijding worden deze mutaties wel nauwlettend in de gaten gehouden. Er zijn afspraken gemaakt om de Europese samenwerking op dit vlak te intensiveren en in Nederland wordt de bestaande sequencing uitgebreid.

Is al bekend of de andere – in Zuid-Afrika opgedoken – nieuwe variant daadwerkelijk nog besmettelijker is dan de variant uit het Verenigd Koninkrijk? Worden passagiersvluchten uit Zuid-Afrika ook verboden? En is die Zuid-Afrikaanse variant ook in Nederland of elders in Europa opgedoken en zo ja, wat zijn de consequenties daarvan?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op vragen van de leden van de fractie van de VVD.

In welke landen in Europa zijn welke mutaties aangetroffen?

Antwoord: België, Italië en Denemarken hebben bevestigd mutaties van het nieuwe virus te hebben aangetroffen. Gisteren is het Health Security Comité bijeengekomen. In hun aanbevelingen wordt onder andere opgeroepen om sequencing van samples op te voeren en onderling data uit te wisselen.

In hoeverre is de Minister ervan overtuigd dat vaccins daadwerkelijk effectief zullen zijn tegen al deze varianten?

Antwoord: De meeste varianten van het virus hebben kleine wijzigingen, maar voor varianten met grotere wijzigingen wordt dit onderzocht. Verder verwijs ik u naar het antwoord op de vragen hierover van de leden van de fractie van de VVD.

De leden van de PVV-fractie vragen de Minister ook aan te geven wat deze varianten – voor zover in grote getalen nu of later aanwezig in Nederland – betekenen voor de te verwachten besmettingsgraad en druk op de ziekenhuizen hier in Nederland.

Antwoord: Voor het antwoord op deze vraag zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

De leden van de PVV-fractie wijzen de Minister voorts op uitspraken van vaccinoloog Leroux-Roels van de UGent tegen Het Nieuwsblad waarin betrokkene stelt dat mensen vanwege de cellulaire immuniteit na verloop van tijd minder kwetsbaar zullen zijn en dat het virus kan «evolueren naar een verkoudheidsvirus» en dan vooral voor de allerzwaksten een risico vormt. Deelt de Minister de stelling en verwachting van deze vaccinoloog en zo ja, wat betekent dat dan voor het beleid en zo neen, waarom niet?

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Het Verenigd Koninkrijk is op 8 december jongstleden begonnen met het vaccineren van zelfstandig wonende tachtigers en denkt nog voor het einde van het jaar alle tachtigers (vrijwillig) gevaccineerd te hebben. Kan de Minister aangeven in welke week van 2021 de Nederlandse regering denkt alle Nederlandse tachtigers (vrijwillig) gevaccineerd te hebben? De Minister heeft gezegd dat het mogelijk is dat er meer maatregelen genomen gaan worden. Zo ja, waarop is dat dan precies gebaseerd en

*denkt de Minister niet dat Nederland inmiddels haar buik wel vol heeft van steeds nieuwe maatregelen? Kan de Minister aangeven waar het kabinet dan precies aan denkt? De leden van de PVV-fractie herinneren de Minister eraan dat een avondklok sowieso niet ingevoerd moet worden en wijzen de Minister en het kabinet op de aangenomen motie Wilders terzake (Kamerstuk 25 295, nr. 691)
Per wanneer zouden eventuele extra maatregelen dan ingaan?*

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Paste het Verenigd Koninkrijk haar maatregelen aan sinds de mutatie van het virus? Zo ja, heeft dat gewerkt?

Antwoord: Het Verenigd Koninkrijk heeft de maatregelen verder opgevoerd vanwege de sterke groei van het aantal besmettingen. Deze maatregelen komen overeen met de maatregelen die worden genomen voor de oorspronkelijke variant van het virus. Het is nog te vroeg om resultaten van de maatregelen te kunnen vaststellen.

Het coronavirus was al besmettelijker dan griep. Als het virus verder opschuift richting de besmettelijkheid van bijvoorbeeld mazelen, en we het nóg gemakkelijker kunnen inademen in binnenruimtes (aerogene transmissie), zijn er dan nog wel maatregelen die genomen kunnen worden die de verspreiding kunnen indammen of vertragen?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar het antwoord op de vragen daarover van de leden van de fractie van de VVD.

Als het besmettelijkere gemuteerde virus tot veel meer besmettingen gaat leiden, gaat de druk op de ziekenhuizen ook toenemen. Hoe gaat de druk op onze ziekenhuizen verlopen? Heeft de Minister wel genoeg klinische en intensive care (IC)-bedden? Hoeveel extra bedden heeft de Minister dan nodig? Heeft de Minister voldoende artsen en verpleegkundigen? Hoeveel extra artsen en verpleegkundigen heeft de Minister dan nodig? Klopt het bericht³ dat 1.566 thuiswonende tachtigers thuis stierven aan corona en geen plek in het ziekenhuis kregen? Hoeveel thuiswonende tachtigers liggen er op dit moment met corona op een zogeheten «eerstelingsbed» in een instelling buiten het ziekenhuis? Zijn dat er nog steeds circa 950? Wie beslist op basis waarvan dat tachtigers geen plek in het ziekenhuis, en dus geen klinische kans op genezing van COVID-19 krijgen? Hoe lang gaat de Minister voor Medische Zorg nog treuzelen met het naar de Kamer zenden van het protocol Code Zwart, het zogeheten Draaiboek «Triage op basis van niet-medische overwegingen voor IC-opname ten tijde van Fase 3 stap C in de Covid-19 pandemie»? Dit omdat de Minister voor Medische Zorg in haar eerdere reactie stelde dat selectie op basis van leeftijd niet aan de orde zou zijn. Hoeveel tachtigers kregen sinds de corona-uitbraak geen plek in het ziekenhuis? De leden van de PVV-fractie geven aan het ondraaglijk te vinden dat Engeland nog dit jaar al haar tachtigers vrijwillig heeft gevaccineerd, maar dat onze tachtigers niet eens kans maken op genezing van COVID-19 in een ziekenhuis. Hoeveel vaccins en mensen die kunnen prikken heeft de Minister in januari? Hoeveel mensen kunnen er in januari (vrijwillig) gevaccineerd worden? Hoeveel in februari? Hoeveel in maart? Kan de Minister dit aangeven voor elke maand in 2021?

³ ANP, 17 dec 2020

De leden van de PVV-fractie vragen de Minister alle vragen uitputtend en uitgebreid te beantwoorden en daarbij vooral ook aan te geven wat de betekenis voor de situatie in Nederland is.

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de brief en de vervolgbrief inzake de ontwikkelingen met betrekking tot COVID-19 in het Verenigd Koninkrijk. Deze leden hebben hier enkele vragen bij. Zij steunen het besluit om uit voorzorg per ommegaande een inreisverbod in te stellen voor passagiers vanuit het Verenigd Koninkrijk. Deze leden vragen wel waarom niet ook een vliegverbod ingesteld wordt voor reizigers uit Zuid-Afrika, zoals bijvoorbeeld Duitsland heeft gedaan.

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar het antwoord op de vragen daarover van de leden van de fractie van de VVD.

De leden van de CDA-fractie vragen of Nederland in het EU crisisresponsmechanisme-overleg zal aandringen op een algeheel inreisverbod vanuit het Verenigd Koninkrijk en/of Zuid-Afrika voor de gehele Europese Unie. Zo nee, waarom niet? Deze leden vragen tevens of Nederland ervoor zal pleiten dat als het inreisverbod wordt opgeheven, dat reizigers uit het Verenigd Koninkrijk vervolgens bij aankomst op het vasteland voortaan een negatieve coronatest moeten tonen.

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december jl., ik heb aangegeven dat wat het overleg in het EU crisisresponsmechanisme-overleg (IPCR) heeft opgeleverd. De inzet van Nederland is gericht op een geharmoniseerde aanpak.

De Minister schrijft dat het cruciaal is dat reizigers die via het Verenigd Koninkrijk Nederland binnenkomen – ongeacht de transportmodaliteit – minstens tien dagen in thuisquarantaine gaan. Genoemde leden vragen op welke wijze reizigers hierop gewezen worden. Daarnaast vragen deze leden of er op enige wijze gecontroleerd wordt dat reizigers daadwerkelijk in thuisquarantaine gaan.

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december jl.

De leden van de CDA-fractie vragen of Nederland op dezelfde wijze het complete genoom van het virus monitort als dat in het Verenigd Koninkrijk gebeurt. Hoeveel virus-karakteriseringenvinden wekelijks in Nederland plaats? Hoe verhoudt dit zich tot het aantal virus-karakteriseringenvan die in het Verenigd Koninkrijk wordt uitgevoerd?

Antwoord: Het gaat nu per week om 500 tot 700 stammen en het bepalen van het genoom gaat in Nederland op dezelfde manier als in het VK. Er wordt overigens overal steekproefsgewijs gesequenced, ook in het VK. Alleen de grootte van de steekproef varieert. De steekproef in het VK is enkele malen groter dan die in Nederland. Ook in Nederland wordt sequenzen, systematisch uitgevoerd. De steekproef wordt nu vergroot, de Europese samenwerking wordt geïntensiveerd en daarnaast wordt specifiek gezocht naar de verspreiding van de variant uit het VK. Door het vergroten van de steekproef, maar vooral door het intensiveren van de samenwerking, hopen we varianten nog sneller te vinden. Sequenzen

moet gecombineerd worden met uitgebreid epidemiologisch onderzoek, want alleen die mutatie die de eigenschappen van het virus veranderen, zijn belangrijk. Verder verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Deze leden vragen of de Minister kan inschatten hoeveel Nederlanders er nu in het Verenigd Koninkrijk vastzitten. Hoeveel van deze Nederlanders hebben (consulaire) bijstand nodig? Waar bestaat deze (consulaire) bijstand uit? Waar kunnen Nederlanders die in het Verenigd Koninkrijk vastzitten zich melden voor (consulaire) bijstand? Is de Minister van plan om (eventueel in Europees verband) mogelijkheden om terug te reizen naar Nederland te organiseren? Zo ja, op welke termijn zal dit worden georganiseerd?

Antwoord: Nederlanders in het VK en Zuid-Afrika met een hulpvraag kunnen terecht bij de ambassade, die maatwerk toe kan passen. Er zijn geen plannen om deze groep Nederlanders terug naar Nederland te halen. De inzet is gericht op Europees geharmoniseerde maatregelen met een negatieve PCR testverklaring (afgenomen ten hoogste 72 uur vóór de aankomst) en quarantaine, zodat iedereen op eigen gelegenheid kan terugkeren. Voor de maatregelen die genomen zijn in het kader van reizen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december jl.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie maken graag gebruik van de mogelijkheid om inbreng te leveren voor het schriftelijke overleg over het nieuws dat er een mutatie van het coronavirus bekend is in het Verenigd Koninkrijk. Vragen omtrent de mutatie VUI-202012/01 van SARS-COV-2. De leden van de D66-fractie hebben enkele vragen over de prevalentie van de VUI-202012/01-mutatie van SARS-COV-2. Wanneer is deze variant voor het eerst in Nederland opgedoken? Is daar een inschatting van te maken?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

Deze leden lezen namelijk in Britse media dat deze variant enkele weken geleden al een prevalentie had van tien tot vijftien procent van de gevallen in enkele gebieden van het Verenigd Koninkrijk maar dat vorige week is toegenomen tot wel 60 procent van de gevallen in Londen⁴. Gezien de reisbewegingen tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk pas onlangs zijn beperkt, hoe aannemelijk is het dat deze mutatie ook in Nederland een hoge prevalentie kent? Zo ja, welke inschatting kan de Minister hiervan maken? De Minister stelt richting de NOS dat in Nederland één besmetting is geconstateerd⁵. Is deze ene melding niet het gevolg van aanzienlijke onderrapportage, net zoals dat het geval was toen bij de eerste coronapatiënt in Nederland op 27 februari jl. bleek dat het virus al rondging? Zo ja, wat is in dit licht dan het verwachte effect van het stoppen van reisbewegingen tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland? De leden van de D66-fractie vragen de Minister om uiteen te zetten wat de gevolgen van deze mutatie kunnen zijn voor de reguliere zorg en het eventueel afschalen daarvan. Deze leden vragen dit omdat in Londen

⁴ The Guardian, 20 december 2020, «What do we know about the fast-spreading Covid variant in UK?» (<https://www.theguardian.com/world/2020/dec/20/fast-spreading-covid-variant-in-england-uk>).

⁵ NOS, 21 december 2020, «Minister De Jonge: alle hens aan dek» (<https://nos.nl/liveblog/2361482-de-jonge-alle-hens-aan-dek-meer-landen-schrappen-vluchten-uit-vk-om-virusmutatie#UPDATE-container-49833291>).

reeds 60 procent van de gevallen geïnfecteerd is met deze variant van SARS-COV-2 en hier mogelijk van geleerd kan worden. Moet er bijvoorbeeld weer een beroep worden gedaan op IC-bedden in Duitsland? Zij vragen de Minister op basis waarvan exact de Britse autoriteiten melden dat deze mutatie tot 70 procent besmettelijker is dan de meest gebruikelijke variant van het coronavirus. Deze leden lezen in de media dat deze variant het R0-getal kan laten stijgen met 0,39 tot 0,93 punt. Het laatste bekende R0-getal in Nederland werd op 1,24 geschat tijdens de gedeeltelijke lockdown. Deze leden vragen zich daarom af wat de gevolgen zijn, qua intensiteit en duur, voor de huidige geldende maatregelen in Nederland, nu bekend is dat deze variant circuleert.

Antwoord: Deze variant van het virus bestaat enkele maanden. Een week geleden meldde de Britse regering dat de nieuwe variant echter mogelijk 70 procent besmettelijker is dan de meest gebruikelijke variant van het coronavirus. RIVM geeft aan dat dit getal is gebaseerd op een modelberekening van Britse wetenschappers en nog niet op basis van resultaten uit het laboratorium. In de EU Health Security Committee (HSC) van 21 december 2020 is ook gesproken over deze nieuwe variant. Daar is de mate van besmettelijkheid ook aan de orde gesteld, waarbij is aangegeven dat deze nog op basis van voorlopige data berekend is. De komende tijd is dus aanvullend onderzoek nodig om meer inzicht te krijgen in de mate van besmettelijkheid. De vragen over mogelijke gevolgen voor de maatregelen in Nederland is nog niet te geven. Verder verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Indien strengere maatregelen worden overwogen, wordt hierbij dan rekening gehouden met de impact die dat zou hebben op kwetsbaren in onze maatschappij, zoals dak- en thuislozen en mensen die last hebben van hun psychische gezondheid en geestelijke gezondheidszorg nodig hebben?

Antwoord: Het is van groot belang uit te zoeken hoe vaak deze variant voorkomt, zoals ook de leden van de fractie van D66 aangeven, om te kunnen bepalen wat dit betekent voor de besmettingsgraad, de druk op de ziekenhuizen en eventueel noodzakelijk maatregelen. Zoals altijd, zal bij het inzetten van eventuele maatregelen rekening worden gehouden met de sociale impact op met name kwetsbaren.

De leden van de D66-fractie hebben nog vragen over het sequencen van het genoom van het SARS-COV-2 virus. Inmiddels zijn er al vele mutaties bekend van SARS-COV-2. Deze leden constateren dat het Verenigd Koninkrijk zeer uitgebreid de mutaties van het SARS-COV-2 virus onderzoeken, oftewel het genoom sequencen. Dit kan nuttig zijn, gezien er veel mutaties van het SARS-COV-2 inmiddels bekend zijn. Klopt het volgens de Minister dat deze informatie over de mutatie met name aan het licht is gekomen omdat het Verenigd Koninkrijk veel aan sequencen doet? In hoeverre wordt Verenigd Koninkrijk bestraft omdat ze deze genetische informatie beter in beeld hebben? Met andere woorden, kunnen er ook nog schadelijkere mutaties aanwezig zijn in landen alwaar niet uitgebreid onderzocht wordt? Genoemde leden vragen de Minister of de aanpak van het in beeld brengen van mutaties van het genoom van het SARS-COV-2 virus verschilt tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Klopt het dat Nederland dit steekproefsgewijs onderzoekt terwijl het Verenigd Koninkrijk dit op een meer systematischere manier doet? Zo ja, wat kan Nederland daarvan leren omdat dankzij de aanpak van het Verenigd Koninkrijk deze mutatie aan het licht is gekomen?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik naar mijn brief van 22 december jl. en naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van het CDA.

De leden van de D66-fractie vinden het logisch dat afgelopen zondagnacht met ingang van 06:00 uur op 20 december uit voorzorg een vliegverbod is ingesteld voor reizen van en naar het Verenigd Koninkrijk. Deze leden vragen zich wel af of het RIVM-advies «reizigersbewegingen zoveel mogelijk te beperken» strookt met het enkel instellen van een vliegverbod. Inmiddels heeft Nederland, in navolging van andere Europese landen, ook het inreizen vanuit het Verenigd Koninkrijk per auto, trein en ferry stilgelegd. Wat was de reden initieel enkel een vliegverbod in te stellen en andere reismethoden door te laten gaan? De leden van de D66-fractie constateren voorts dat virologen en epidemiologen zorgen uitbreiden over de Zuid-Afrikaanse virusmutatie, die een ernstiger infectieverloop zou kennen bij jongere geïnfecteerden dan de thans dominante virusstammen in Nederland. Duitsland heeft om deze reden op 20 december jongstleden óók alle vluchten van en naar Zuid-Afrika stilgelegd. In de ochtend van 21 december 2020 zijn echter zowel uit Kaapstad als Johannesburg vluchten aangekomen op Schiphol. Deze leden vragen of voor deze vluchten, op welke wijze, dan ook extra voorzorgsmaatregelen zijn ingebouwd. Zijn Nederlanders en andere EU-burgers aan boord van deze vlucht getest? Zijn ze op Schiphol aangesproken met het advies snel een test af te nemen? Zijn ze apart benaderd door de GGD omtrent de quarantaineverplichting? Wordt contact onderhouden met deze reizigers om te verzekeren dat ze zich houden aan de quarantaineverplichting? Indien geen enkele van deze acties is ingezet, is de Minister bereid dit alsnog te doen? Zo nee, waarom gebeurt dat niet? Deelt de Minister de lezing van de leden van de D66-fractie dat het afgelopen jaar ons heeft geleerd dat de verspreiding van een virus(variant) enkel te stoppen is door een combinatie van zo snel mogelijk handelen om verspreiding te voorkomen, en de reeds bestaande verspreiding te detecteren en isoleren? De leden van de D66-fractie menen dat de Minister een spoedadvies bij het RIVM moet inwinnen aangaande vluchten van en naar Zuid-Afrika, zodat nog voor vanavond weer vluchten naar Nederland vertrekken, het vliegverkeer – net als in Duitsland – kan worden stilgelegd. Is de Minister bereid dit te doen? En indien het RIVM een vliegverbod adviseert, is de Minister dan voorts bereid ervoor te zorgen dat reizigers uit Zuid-Afrika die via andere vliegvelden naar Nederland reizen worden getest en in een quarantainelocatie ondergebracht, en niet zonder meer Nederland binnen wandelen? Zo nee, kan de Minister aangeven waarom niet?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Ten aanzien van de in het Verenigd Koninkrijk gestrande Nederlanders vragen de leden van de D66-fractie of wordt gewerkt aan een route om hen zonder risico op virusverspreiding terug naar Nederland te halen, bijvoorbeeld door analoog aan de air corridor Amsterdam-Atlanta hen tweemaal in vijf dagen voor de vlucht te laten testen (waarvan éénmaal op het vliegveld, treinstation of de ferry terminal) en hen tevens bij aankomst te laten testen. Zo nee, op welke wijze wil de Minister voor deze Nederlanders een route naar huis mogelijk maken zonder dat zij kunnen bijdragen aan de verspreiding van de Britse virusmutatie? Indien voor Zuid-Afrika eveneens een vliegverbod wordt ingesteld, is de Minister bereid om – op eigen kosten – voor aldaar gestrande Nederlanders een veilige repatriërvlucht met minimaal twee negatieve tests voorafgaand aan de vlucht mogelijk te maken?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van het CDA en de brief van 22 december jl.

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met zorg kennisgenomen van de ontwikkelingen in het Verenigd Koninkrijk met betrekking tot het coronavirus. Zij zijn van mening dat de huidige restricties met betrekking tot reizen van en naar het Verenigd Koninkrijk erg belangrijk zijn om de volksgezondheid in Nederland te beschermen. Deze leden merken echter wel op dat het momenteel nog wel mogelijk is om met de auto tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland te reizen. Daarom zouden de leden van de GroenLinks-fractie de Minister willen vragen de Kamer te blijven informeren over de inhoud van de gesprekken op Europees niveau om ook deze manier van reizen tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland te beperken.

Daarnaast hebben de leden van de GroenLinks-fractie zorgen over het treinverkeer tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Hoewel de Eurostar niet tussen Londen en Amsterdam zal rijden op 21 december, vragen genoemde leden zich af of dat de komende dagen en weken wel het geval zal zijn. Waarom legt de Minister geen inreisverbod op voor treinreizigers vanuit Londen?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Zou het mogelijk zijn om een teststraat op te zetten op (loopafstand van) Amsterdam Centraal? Zo nee, waarom niet? Zo ja, overweegt de Minister dit?

Antwoord: Momenteel zijn er vier teststraten in Amsterdam waar mensen met klachten naar toe kunnen gaan om zich te laten testen. Met deze testcapaciteit wordt voldaan aan de testvraag momenteel. Voor de geldende maatregelen voor inkomende reizigers verwijs ik u naar mijn brief van 22 december jl.²

Ook vragen deze leden waarom de Minister heeft gekozen voor een einddatum voor het vliegverbod van 1 januari 2021. Verwacht de Minister dat op 1 januari 2021 de situatie in het Verenigd Koninkrijk ernstig verbeterd is? De leden van de GroenLinks-fractie hebben ernstige zorgen over de ontwikkeling van de mutatie van het coronavirus in het Verenigd Koninkrijk. Zij zijn daarom van mening dat het vragen van een negatieve testverklaring per 1 januari 2021 voor reizigers uit het Verenigd Koninkrijk niet voldoende is om deze besmettelijkere versie van het virus effectief buiten de grenzen te houden. Deze verklaring mag niet ouder zijn dan 72 uur, maar in een stad als Londen is 72 uur zeker genoeg tijd om besmet te raken. Hoe kijkt de Minister hiernaar? Is het toestaan van vluchten uit het Verenigd Koninkrijk met een testverklaring van 72 uur oud effectief in het buitenland houden van de besmettelijkere mutatie van het coronavirus? Genoemde leden hebben dezelfde vragen inzake de negatieve testverklaring voor trein- en bootvervoer.

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

De leden van de GroenLinks-fractie merken daarnaast op dat het verbod tot afmeren van passagiersschepen in de huidige situatie gerealiseerd wordt door middel van gemeentelijke havenverordeningen. Zij vragen

daarom of dit juridisch eenvoudiger zou kunnen. Zo ja, is de Minister voornemens hier voorstellen toe te doen?

Daarnaast merken genoemde leden op dat de website [rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl) specificceert: «De meeste gevallen van deze variant zijn in Zuid-Oost Engeland gevonden, maar er zijn ook gevallen in Wales, drie gevallen in Denemarken en een in Australië gevonden.»⁶ De leden van de GroenLinks-fractie zouden daarom graag willen weten of de Minister ook voor deze landen een vliegverbod overweegt. Zo nee, waarom niet? Bovendien staat op deze website van [rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl): «Vliegtuigen die vanuit Nederland naar het Verenigd Koninkrijk vertrekken, vliegen zonder passagiers terug.» Waarom kiest de Minister ervoor om vluchten naar het Verenigd Koninkrijk nog steeds mogelijk te maken? Heeft de Minister onderzocht welke risico's gepaard gaan met eventuele «overstappers» die van een derde land via Nederland naar het Verenigd Koninkrijk zullen reizen?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik naar mijn brief van 22 december jl. en naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben zorgen over de verspreiding van de besmettelijkere mutatie van het coronavirus in de rest van Europa. Zo heeft de Franse Minister van Volksgezondheid bekendgemaakt dat het goed mogelijk is dat deze besmettelijkere versie van het virus al in Frankrijk rondwaart.⁷ Welke stappen zet de Minister om de verspreiding van het virus vanuit Frankrijk naar Nederland tegen te gaan?

Antwoord: Door het stopzetten van de reisbewegingen wordt getracht besmettingen vanuit het VK zoveel als mogelijk te voorkomen. Tegelijkertijd is het zaak ook de besmettingen in Nederland op te sporen. Dit geldt ook voor andere landen in Europa, zoals Frankrijk. Op advies van het RIVM heeft het kabinet daarom op 19 december jl. aangekondigd om – in aanvulling op de bestaande maatregelen met betrekking tot buitenlandse reizen – een vliegverbod in te stellen voor het VK tot en met uiterlijk 1 januari 2021. Op 21 december is dit ook voor Zuid-Afrika aangekondigd op advies van het RIVM. Indien soortgelijke varianten ook in andere landen aangetroffen worden, wordt per situatie bezien welke maatregelen geschikt zijn. In EU-verband wordt ook gesproken over welke maatregelen getroffen kunnen worden, de situatie in de verschillende landen wordt hierbij ook actief gemonitord. Voor meer informatie verwijs ik nu naar de Kamerbrief van 22 december jl.

Daarnaast hebben deze leden met zorg kennisgenomen van de COVID-19 mutatie in Zuid-Afrika (501.V2). Het baart hen zorgen dat Zuid-Afrikaanse dokters hebben ontdekt dat deze variant van het coronavirus vooral jongeren zonder comorbiditeit treft.⁸ Duitsland heeft daarom besloten een vliegverbod in te stellen voor vluchten uit Zuid-Afrika.⁹ Is de Minister op de hoogte van deze ontwikkelingen? Zo ja, waarom heeft de Minister besloten geen vliegverbod in te stellen voor reizigers vanuit Zuid-Afrika?

⁶ Rijksoverheid, «Reisbeperkingen Verenigd Koninkrijk» (<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/reizen-en-op-vakantie-gaan/virusvariant-en-vliegverbod-verenigd-koninkrijk>).

⁷ NOS (<https://nos.nl/liveblog/2361482-meer-landen-schrappen-vluchten-uit-vk-om-virusmutatie-crisisberaad-in-brussel.html>).

⁸ Jamaica Observer, 19 december 2020, «Severe COVID variant detected in South Africa» (http://www.jamaicaobserver.com/latestnews/_Severe_COVID_variant_detected_in_South_Africa).

⁹ Nederlands Dagblad, 20 december 2020, «Duitsland beperkt vluchten uit VK en Zuid-Afrika» (<https://www.nd.nl/nieuws/varia/1009416/duitsland-beperkt-vluchten-uit-vk-en-zuid-afrika>).

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Genoemde leden achten het daarnaast opmerkelijk dat de nieuwe en mogelijk besmettelijkere variant van het coronavirus die is vastgesteld in het Verenigd Koninkrijk, begin december al is vastgesteld in Nederland. Waarom heeft de Minister de Kamer hierover niet geïnformeerd? Is er momenteel zicht vanuit het ministerie op de verspreiding van deze variant van het virus in Nederland? Welke maatregelen treft de Minister om de verspreiding van deze besmettelijkere variant in te dammen?

Op welke datum heeft de Minister de opdracht gegeven om te onderzoeken om wie het gaat, hoe de infectie tot stand is gekomen en of er gerelateerde gevallen bekend zijn? Waarom op die specifieke datum en niet eerder?

Antwoord: Het uitzoeken van de genoemde zaken is een staande opdracht aan het RIVM en de GGD. Er worden regelmatig nieuwe varianten waargenomen. Pas als duidelijk is dat de eigenschappen afwijken is dat van belang. Ik heb uw Kamer geïnformeerd zodra het verband met het voorkomen van de variant in het VK duidelijk was.

Daarnaast hebben genoemde leden vragen over de quarantaine. In de Kamerbrief van 18 december jongstleden specificceert de Minister dat: «Het Outbreak Management Team (OMT) heeft geadviseerd dat een negatieve testverklaring quarantaine niet kan vervangen. Een reiziger kan namelijk op het moment van testen nog in de incubatieperiode zitten of nog besmet raken na de test. Daarom blijft de quarantainemaatregel gelden voor reizigers uit hoogrisicogebieden met een negatieve testverklaring.» De leden van de GroenLinks-fractie vragen of deze quarantainemaatregel als een «dringend advies» zal blijven gelden, of dat overweegt de Minister andere maatregelen om de quarantaine voor reizigers vanuit hoogrisicogebieden verplicht te maken. Zo ja, welke maatregelen voorziet de Minister?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Ook vragen de leden van de GroenLinks-fractie of deze nieuwe ontwikkelingen in het Verenigd Koninkrijk een verandering teweeg zal brengen in de vaccinatiestrategie. Het ECDC geeft aan dat de nieuwe versie van het virus vooral geïdentificeerd wordt bij mensen jonger dan 60 jaar.¹⁰ Acht de Minister het noodzakelijk om voorrang te verlenen in de vaccinatiestrategie voor bijvoorbeeld regio's in Nederland waar een uitbraak is van deze besmettelijke versie van het coronavirus? Zo ja, kan de Minister de Kamer informeren over een eventuele nieuwe vaccinatiestrategie?

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

Nieuwe variant coronavirus in het Verenigd Koninkrijk

De leden van de SP-fractie begrijpen dat in het Verenigd Koninkrijk een mutatie van het virus is ontstaan dat zich veel sneller verspreidt dan de tot

¹⁰ ECDC, 20 december 2020, «Rapid increase of a SARS-CoV-2 variant with multiple spike protein mutations observed in the United Kingdom» (<https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/SARS-CoV-2-variant-multiple-spike-protein-mutations-United-Kingdom.pdf>).

nu bekende varianten van het virus. Kan de Minister meer achtergrondinformatie over deze mutatie leveren en daarbij ook aangeven hoe zeker het is dat de snelle groei van deze specifieke variant ook daadwerkelijk veroorzaakt wordt door de mutatie en niet door andere oorzaken? Hoe groot acht de Minister de kans dat er andere oorzaken ten grondslag liggen aan deze verspreiding, zoals de mogelijkheid – die ook bij de NOS door de viroloog Marion Koopmans werd geopperd – dat er één of meerdere superspread events hebben plaatsgevonden van juist deze variant?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

De Minister stelt dat er geen aanwijzingen zijn dat deze nieuwe variant ernstiger ziekte veroorzaakt of dat behandeling of vaccins minder zouden werken. Op basis waarvan komt de Minister tot deze conclusie? Kan dit nader worden onderbouwd?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

De Chief Medical Officer van het Verenigd Koninkrijk laat weten dat deze nieuwe variant is aangetroffen door middel van monitoring van het complete genoom van het virus. De leden van SP-fractie horen graag van de Minister of dergelijke monitoring ook in Nederland gedaan wordt. Is de monitoring van verschillende mutaties in Nederland even uitgebreid als in het Verenigd Koninkrijk of juist beperkter? Is het feit dat er vooralsnog één Nederlandse patiënt met deze variant is aangetroffen te wijten aan beperkte monitoring of is het een daadwerkelijke aanwijzing dat deze variant nog (zeer) beperkt in Nederland voorkomt? Is het denkbaar dat de mutant zich in Nederland heeft kunnen verspreiden zonder daarbij gedetecteerd te worden in de kiemsurveillance?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik naar mijn brief van 22 december jl. en naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van het CDA.

Kan de Minister aangeven waarom de vondst van deze mutant niet eerder gemeld is? Wanneer is de Minister hierover precies geïnformeerd? Klopt het dat de mutatie al in begin december is vastgesteld? Waarom is dit niet eerder gemeld? Kan de Minister aangeven of er, toen het kabinet besloot tot een lockdown begin vorige week, al kennis was over het bestaan van deze mutant in Nederland? Heeft dit op enige manier een rol gespeeld in de besluitvorming van zwaardere maatregelen? Als mensen zich in een Nederlandse teststraat laten testen, klopt het dat deze mutant dan niet als zodanig gevonden kan worden? Klopt het dat dit te maken heeft met het type wattenstaafje dat wordt gebruikt? Gaat de Minister hier actie op ondernemen? Is de Minister van mening dat we dit goed in beeld moeten hebben? Welke procedures worden in gang gezet op het moment dat een (potentieel gevaarlijke) nieuwe versie van het virus wordt vastgesteld? Is het denkbaar dat de snelle stijging van het aantal besmettingen in ons land samenhangt met vergaande verspreiding van de mutant in Nederland? Kan de Minister dit cijfermatig onderbouwen?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

De leden van de SP-fractie vragen wat het opduiken van deze nieuwe variant van het virus doet met de reeds geldende coronamaatregelen en de noodzaak om het virus zo ver als mogelijk in te dammen. Zijn

aanvullende maatregelen noodzakelijk om te voorkomen dat de kerstdagen en oud en nieuw als katalysator voor het coronavirus gaan fungeren?

Kan de mutatie van dit virus gevolgen hebben voor de anderhalve meter afstand die mensen moeten houden? Gaat de Minister het voorzorgsbeginsel toepassen gezien er nog veel onbekend is van de nieuwe mutatie? Zo nee, waarom niet?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

Ook in Zuid-Afrika is een nieuwe mutatie gevonden van het coronavirus. Kan daar nader op ingegaan worden en heeft dit conclusies voor de reisbewegingen van en naar Zuid-Afrika? Zijn er andere landen in beeld waar (mogelijk) ook sprake is van een gemuteerd virus?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

De leden van de SP-fractie vragen of nader ingegaan kan worden op het crisisberaad dat is gehouden met andere Europese landen. Wat zijn de belangrijkste bevindingen die daar besproken zijn en wat was de inbreng vanuit Nederland?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

Het OMT komt op 21 december 2020 opnieuw bijeen. Is de Minister bereid de uitkomsten van de bijeenkomst van het OMT per ommegaande te delen met de Kamer?

Antwoord: Ja, hiervoor verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Bestaande maatregelen met betrekking tot reizen

De leden van de SP vragen de Minister welke aanvullende maatregelen het kabinet neemt om de import van de nieuwe virusstam te voorkomen. Klopt het dat reizen van en naar het Verenigd Koninkrijk nu is verboden? Welke uitzonderingen zijn van kracht voor personen die tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk willen of moeten reizen? In hoeverre kunnen mensen nog wel via andere (risico)landen naar Nederland vliegen (met een tussenstop)?

Kan de Minister meer duidelijkheid geven over de periode waarvoor het trein, boot en vliegverkeer wordt stilgelegd? Gesteld wordt dat het vliegverbod zal gelden tot uiterlijk 1 januari 2021. Hoe kan deze «uiterlijke» datum al vastliggen als nog onbekend is hoe de verspreiding van deze mutant in het Verenigd Koninkrijk zich op deze datum heeft ontwikkeld? Moet er geen sprake zijn van een reisverbod tot minimaal 1 januari 2021?

Op basis van welke uitgangpunten zal op enig moment het verkeer weer worden hervat? Hangt dit samen met de besmettingscijfers in het Verenigd Koninkrijk of gelden andere criteria? Op welke wijze wordt gehandhaafd op de tien dagen quarantaine voor mensen uit hoogrisicogebieden? Hoe wordt voorkomen dat de komende maanden deze nieuwe virusstam zich alsnog in Nederland kan verspreiden doordat het reisverbod vroegtijdig afloopt of doordat personen zich niet aan de quarantainemaatregelen houden?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie maken zich grote zorgen over de laatste ontwikkelingen rond het coronavirus. Het feit dat het virus nu is gemuteerd en er veel besmettelijker varianten rondgaan moet leiden tot grote waakzaamheid en geeft verdere urgentie aan het snel starten met vaccineren. Genoemde leden steunen daarom het kabinetsbesluit om snel het vliegverkeer met het Verenigd Koninkrijk stil te leggen. Wel vragen zij waarom enkel is gekozen voor het stopzetten van vliegverkeer en niet ook andere vormen van vervoer van mensen is stilgelegd. Op welke wijze is en wordt dit gecoördineerd met andere landen in Europa?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

De leden van de PvdA-fractie vragen de Minister ook nader en uitgebreider in te gaan op hoe deze gemuteerde variant nu verder in Europa verspreid is. Er werd gesproken over een besmetting in Nederland: is duidelijk waar deze besmetting heeft plaatsgevonden en zich mogelijk verder heeft verspreid? Zijn er nog andere gevallen van besmetting met deze variant van het virus in Nederland bekend, en in andere landen in Europa?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

Het stilleggen van alle vervoer met het Verenigd Koninkrijk raakt ook de economie. De leden van de PvdA-fractie vragen de Minister of het kabinet in kaart heeft welke sectoren hierdoor hard worden geraakt en op welke wijze zij steun krijgen.

Voor de reisbeperkingen tussen het VK en Europa verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl. De Nederlandse maatregelen golden niet voor goederenvervoer. Er was de afgelopen weken al sprake van stevige congestie in die regio rondom de tunnel omdat bedrijfsleven voor Kerst en met het naderen van het aflopen van de Brexit overgangperiode per 1 januari extra veel vervoeren tussen beide landen. Vanuit de diverse ministeries wordt contact onderhouden met het bedrijfsleven. Vooral nog zijn er signalen dat de versexport hinder ondervindt van de situatie maar in hoeverre dat samenhangt met en de lock-down in het VK, het sluiten van de Franse grens voor terugkerende vrachtwagenchauffeurs of de congestie waarvan reeds sprake was, is onduidelijk. Er is vooral nog geen reden aan te nemen dat hier sprake zou moeten zijn van steunverlening.

Daarnaast willen deze leden weten hoe de Minister kijkt naar de situatie in Zuid-Afrika waar ook een veel besmettelijker variant rondgaat. Welke maatregelen neemt de Minister om verdere verspreiding van deze variant van het coronavirus tegen te gaan?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

De leden van de PvdA-fractie willen opnieuw benadrukken hoe belangrijk het is om zo spoedig mogelijk te starten met vaccineren. Het feit dat steeds besmettelijker varianten van het virus rondgaan, bewijst wederom dat een weekje eerder starten wel degelijk verschil kan maken, in tegenstelling tot eerdere uitspraken van de Minister hierover. Kan de

Minister toezeggen dat er echt op de zo kortst mogelijke termijn wordt begonnen? Kan de Minister een update geven over hoe het er nu voor staat met vaccinaties?

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Tot slot, het afgelopen weekend hebben genoemde leden in Nederland verschillende voorbeelden gezien waarbij grote groepen mensen samen kwamen, onder meer bij kerkbijeenkomsten in Barneveld en voetbalsupporters in Leeuwarden. Deelt de Minister de mening van de leden van de PvdA-fractie dat – gezien de druk op de zorg en het grote aantal besmettingen – er veel steviger moet worden gehandhaafd om dit te voorkomen? Op welke wijze gaat de Minister hier, samen met de veiligheidsregio's, hier vorm aan geven?

Antwoord: Op de niet-naleving van de Coronamaatregelen wordt onder gezag van de lokale driehoeken stevig gehandhaafd. Dit is regelmatig onderwerp van gesprek in het wekelijkse Veiligheidsberaad. Uiteindelijk blijft het een professionele afweging van de handhavers ter plaatse of en hoe gehandhaafd wordt. Ten aanzien van de religieuze instanties is uw Kamer bekend dat er geen maximum geldt voor het aantal personen dat aan de dienst mag deelnemen. De Minister van JenV is regelmatig in gesprek met religieuze gemeenschappen en heeft hen daarbij onder meer opgeroepen om hun diensten zo veel mogelijk online te houden.

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van de brieven over de Ontwikkelingen m.b.t. COVID-19 in het Verenigd Koninkrijk en zij hebben hier de volgende vragen over:

Brief regering 20 december 2020 Ontwikkelingen m.b.t. COVID-19 in het Verenigd Koninkrijk

- 1. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of het klopt dat er nog veel onduidelijk is over de besmettelijkheid, verspreiding en ziekteverloop van de nieuwe variant van het coronavirus. Klopt het dat het ontwikkelde vaccin nog wel een aanzienlijke mate van werkzaamheid heeft, maar dat onduidelijk is hoeveel precies? Wanneer verwacht de Minister dat hierover meer duidelijkheid bestaat? Waar kunnen mensen hierover betrouwbare en actuele informatie vinden?*

Antwoord: Er zijn geen aanwijzingen dat vaccins minder goed werken tegen deze variant. Het Verenigd Koninkrijk doet hierna wel onderzoek, onder andere door te kijken naar de reactie van door het vaccin opgewekte antistoffen op deze variant.

- 2. Kan de Minister een indicatie kan geven van de verspreiding van het nieuwe coronavirus in Nederland? Zo nee, wanneer kan de Minister wel dit inzicht geven?*
- 3. Kan de Minister aangeven of het RIVM naar aanleiding van deze mutatie het sequence-onderzoek gaat opschalen? Is de Minister van mening dat dit nodig is om deze en nieuwe mutaties eerder en beter in beeld te krijgen?*

Antwoord: Met sequencing wordt op positieve monsters gekeken of deze variant al eerder is binnen gekomen. Er zijn geen aanwijzingen dat deze nieuwe variant een rol speelt bij het toenemend aantal besmettingen in Nederland. Hierin zal het genoemde retrospectieve onderzoek ook inzicht moeten geven. Daarnaast wordt de bestaande sequencing uitgebreid. In

het 93e OMT-advies wordt daarover aangegeven dat hiervoor een voorstel wordt uitgewerkt.

4. *De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de Minister hoe er gereageerd is op eerdere mutaties van het coronavirus. Wat is het verschil met deze mutatie in het Verenigd Koninkrijk?*
5. *Genoemde leden vragen naar de verschillen tussen het gemuteerde virus in het Verenigd Koninkrijk en in Zuid-Afrika. Welke verschillen zijn er?*

Antwoord: In het 93e OMT advies wordt hierop ingegaan. Ik verwijs u hiervoor ook naar mijn brief van 22 december.

6. *Is het mogelijk om de verplichting om een negatieve testuitslag te overhandigen bij inreizen vanuit EU-landen voor het Verenigd Koninkrijk versneld in werking te laten treden? Op welke termijn verwacht de Minister deze verplichting voor alle reizigers uit hoogrisicogebieden in werking te kunnen stellen?*
7. *De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of de Minister overweegt om bij reizigers uit het Verenigd Koninkrijk die de afgelopen week in Nederland zijn aangekomen, strenger te controleren op het naleven van de thuisquarantaine van tien dagen. Waarom wel/niet?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

Vervolgbrief regering 20 december 2020 Ontwikkelingen m.b.t. COVID-19 in het Verenigd Koninkrijk

8. *De leden van de ChristenUnie-fractie vragen op welke manieren er (consulaire) bijstand zal worden verleend aan Nederlanders die nu in het Verenigd Koninkrijk vastzitten. Met wie kunnen deze Nederlanders contact opnemen? Is het voor schrijvende gevallen mogelijk om uitgezonderd te worden van een reisverbod? Zijn er voor hen bijvoorbeeld sneltests beschikbaar?*

Antwoord: Nederlanders in het VK en Zuid-Afrika met een hulpvraag kunnen terecht bij de ambassade, die maatwerk toe kan passen. De inzet is gericht op Europees geharmoniseerde maatregelen met testen en quarantaine, zodat iedereen op eigen gelegenheid kan terugkeren. Voor de maatregelen die genomen zijn in het kader van reizen verwijs ik u naar mijn brief van 22 december jl1.

9. *Zij vragen tevens naar de proportionaliteit van de nu genomen maatregelen (grenzen dicht) vergeleken met eerdere mutaties van het coronavirus.*
10. *Kan de Minister aangeven of een reisverbod tussen EU-landen waar deze mutatie van het virus is aangetroffen tot de mogelijkheden behoort die het kabinet overweegt? Waarom wel/niet?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

11. *Is de Minister het met genoemde leden eens dat de mutatie van het virus – een proces dat steeds doorgaat – niet eens te meer noopt tot een strategie van indammen van het virus. Deelt de Minister deze analyse?*

Antwoord: Het virus kent een doorlopend proces van mutaties dat nadrukkelijk de aandacht van het kabinet heeft en daarmee mede bepalend voor de inzet om het virus te bestrijden.

12. *De leden van de ChristenUnie-fractie verzoeken de Minister het OMT-advies over de passende maatregelen rond de mutatie van het virus direct bij ontvangst ook met de Kamer te delen.*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

13. *Liggen scenario's klaar met maatregelen om de verspreiding van het gemuteerde virus tegen te gaan, als het inderdaad gaat om een besmettelijker variant? Overweegt de Minister hierbij ook regionale maatregelen of juist niet? Kan de Minister inzichtelijk maken om welke scenario's en maatregelen het gaat en aan welke criteria wordt getoetst om hierin stappen te zetten?*
14. *Is de verspreiding van dit gemuteerde coronavirus te verminderen door het aantal contactmomenten te verminderen?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

15. *De leden van de ChristenUnie-fractie verzoeken de Minister in de communicatie naar burgers in te gaan op de nieuwe situatie met het gemuteerde virus en wel specifiek op het vaccinatiebeleid, de effectiviteit van de vaccins op het gemuteerde virus, de effecten van het gemuteerde virus op de duur van de lockdown en maatregelen en de verwachte effecten op de zorg.*

Antwoord: Voor het publiek is de informatie over het gemuteerde virus reeds beschikbaar gesteld op rijksoverheid.nl. In afwachting van verder onderzoek naar de nieuwe virusvariant, bekijkt het kabinet het mogelijke effect op beleid en de bijbehorende communicatie.¹¹

16. *Zij vragen de Minister om te reageren op de vraag hoe het zorgpersoneel beschermd blijft voor het virus. Welke inzet verricht hij om te zorgen dat het zorgpersoneel hun werk volhoudt?*

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van de stukken over de nieuwe mutatie van COVID-19 in het Verenigd Koninkrijk en hebben daarover nog enkele kritische vragen en opmerkingen. Allereerst vragen genoemde leden de Minister hoe groot de steekproef is die nu wekelijks genomen wordt in Nederland. Hoeveel monsters worden er gesequenced? Hoe is de verdeling tussen de standaard wekelijkse steekproef en de uitbraakonderzoeken?

Klopt het dat er in het Verenigd Koninkrijk op veel grotere schaal gesequenced wordt? Kan de Minister aangeven hoe groot dat verschil tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk is? Is bekend wat de oorsprong is van deze virusmutatie? Is het denkbaar dat de variant al langer bestond en, door het uitgebreide sequencen, wel door de Britten «ontdekt» is maar niet daar ontstaan is? Welke actie is door de Minister ondernomen op het moment dat begin december deze variant in Nederland werd aangetroffen? Hoe groot is het huidige aandeel van deze variant in de Nederlandse besmettingscijfers? Groeit dit aandeel snel?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fracties van de VVD en D66.

De leden van de PvdD-fractie hebben vanaf het begin van de coronacrisis gepleit voor het inperken van het aantal internationale reisbewegingen. Corona kwam hier niet met de fiets. Schiphol fungeert bijvoorbeeld met haar vele overstappers als vliegwiel voor de internationale pandemie.

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/reizen-en-op-vakantie-gaan/virusvariant-en-vliegverbod-verenigd-koninkrijk>

Erkent de Minister de versnellende rol die de luchtvaart speelt in het verspreiden van het coronavirus en de verschillende varianten? Zo nee, waarom niet?

Deze leden constateren dat er op dit moment een breed gedeelde behoefte bestaat om het aantal reis- (en met name vlieg)bewegingen zo veel mogelijk in te perken. Ondanks de oproep van het kabinet om niet te reizen, was het op Schiphol bij momenten nog steeds erg druk. Erkent de Minister van Infrastructuur en Waterstaat dat haar vrijblijvende oproep om alleen noodzakelijke reizen te maken tot nu toe onvoldoende effect heeft gesorteerd? Zo nee, waarom niet? Zijn er verschillen zichtbaar in de mate waarin het advies per modaliteit is opgevolgd? Kan de Minister dat inzichtelijk maken voor (grensoverschrijdend) trein, boot, bus, auto en vliegverkeer?

In reactie op de virusmutatie die vanuit het Verenigd Koninkrijk haar weg zoekt naar andere landen, koos het kabinet voor een vliegverbod (en later ook vaarverbod) voor het Verenigd Koninkrijk. Deze virusmutatie is echter al aangetroffen in Nederland. Erkent de Minister dat het zeer waarschijnlijk is dat deze meer besmettelijke mutatie op dit moment ook in andere landen aanwezig is? Zo nee, waarom niet? Kan de Minister de laatste stand van zaken geven van de landen waarin deze mutatie reeds is aangetroffen? Waarom is er niet gekozen om – vanuit het voorzorgsbeginsel – ook het reisverkeer naar andere landen tijdelijk stil te leggen? Kan de Minister aangeven waarom niet is besloten soortgelijke maatregelen ter beperking van het reisverkeer te nemen voor bijvoorbeeld Zuid-Afrika?¹²

Antwoord: Voor het antwoord op enkele van deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl. Voor het antwoord op de andere vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Kan de Minister onderbouwen waarom er eerder dit jaar niet besloten werd tot een reisverbod toen in Denemarken een gevaarlijke variant uitbrak en wel nu een gevaarlijke variant uitbreekt in het Verenigd Koninkrijk? Wat is het doorslaggevende verschil geweest tussen die twee voorvallen?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

Op welk moment heeft de Chief Medical Officer van het Verenigd Koninkrijk de nieuwe variant bij de WHO gemeld? Wanneer heeft de Minister voor het eerst kennisgenomen van de virusmutatie in het Verenigd Koninkrijk? Was de informatie over een besmettelijkere variant van het COVID-19 virus bekend bij het kabinet op het moment dat besloten werd tot de huidige lockdown?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren vragen de Minister of er plannen klaarlagen om het verkeer met het Verenigd Koninkrijk stil te leggen. Lagen soortgelijke plannen klaar voor andere (buur)landen? Liggen ze nu klaar? Kan de Minister aangeven waarom niet voor alle modaliteiten op hetzelfde moment duidelijkheid gegeven kon worden? Werkt de Minister aan scenario's voor andere denkbare mutaties (zoals mutaties die bijvoorbeeld de mortaliteit doen toenemen)? Waarom is er niet op een eerder moment gekozen voor het stilleggen van het reisverkeer naar het Verenigd Koninkrijk? Kan de Minister een tijdlijn geven over de besluitvorming van het kabinet rond de reisbeperkingen

¹² NOS, 20 december 2020, «In Zuid-Afrika grote zorgen over weer nieuwe variant coronavirus» (<https://nos.nl/artikel/2361446-in-zuid-afrika-grote-zorgen-over-weer-nieuwe-variant-coronavirus.html>)

naar het Verenigd Koninkrijk? Klopt het dat er na de start van het vliegverbod voor het Verenigd Koninkrijk toch nog vluchten zijn vertrokken van en naar het Verenigd Koninkrijk? Zo ja, hoe is dat mogelijk? Kan de Minister een overzicht verschaffen van het aantal vluchten dat heeft plaatsgevonden tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland na de start van het vliegverbod?

Waarom blijft de Minister achter de feiten aanlopen met reisbeperkingen voor individuele landen in plaats van dat er wordt gekozen voor een tijdelijk inreisverbod vanuit alle (risico) bestemmingen? Wat de leden van de PvdD-fractie betreft zouden – vanuit het voorzorgsbeginsel – alle niet-noodzakelijke internationale reizen tijdelijk verboden moeten worden. De leden van de PvdD-fractie diende al twee keer een motie in voor een tijdelijk vliegverbod, die door alle andere partijen werden verworpen^{13 14}.

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

Deze leden hebben uiteraard oog voor de noodzaak om bepaalde uitzonderingen te maken. Zij denken aan repatriëring, medische noodzaak, internationale noodhulp, schrijnende gevallen of andere zwaarwegende humanitaire gronden. Kern is hier te bepalen welke reis noodzakelijk is en welke reis niet. Welke afwegingen maakt de Minister op dit gebied? Het instrument dat nodig is om de noodzaak van een reis te bepalen hoeft niet ingewikkeld te zijn. De Minister schrijft echter in de Kamerbrief¹⁵ dat er pas begin 2021 een antwoord komt op de vraag of een verklaring over de noodzaak van een reis kan worden ingevoerd. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie zijn van mening dat dat veel te laat is. De lockdown is niet voor niets nu gaande. Erkent de Minister dat er nu behoefte is aan een dergelijk instrument? Erkent de Minister dat veel te laat begonnen is met dit onderzoek? Waarom is er niet in een veel eerder stadium bekeken wat de mogelijkheden zijn voor het invoeren van een dergelijke verklaring? Hoe ziet de Minister die mogelijkheden voor de verschillende modaliteiten? Is hetzelfde instrument inzetbaar voor vervoer per schip, vliegtuig, bus, trein of auto? Welke mogelijkheden ziet de Minister om dit proces te versnellen?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van het CDA.

De leden van de PvdD-fractie vragen de Minister van Infrastructuur en Waterstaat of zij de kritiek van de reisorganisaties op de luchtvaartmaatschappijen kent, aangezien de luchtvaartmaatschappijen nog steeds vliegtickets verkopen naar diverse bestemmingen met code oranje.¹⁶ Erkent de Minister dat het in de tussentijd steeds mogelijk is om met het vliegtuig op vakantie te gaan? Zou het de Minister verassen als het de komende dagen bij momenten alsnog erg druk gaat zijn op Schiphol? Erkent de Minister dat het prima mogelijk is om, in afwachting van het instrument van een noodzakelijkheidsverklaring, alsnog op korte termijn een wereldwijd tijdelijk vliegverbod in te voeren, zoals nu voor het Verenigd Koninkrijk, uiteraard met oog voor de noodzakelijke uitzonderingen? Zo nee, waarom niet?

In diverse andere landen wordt er al lang gewerkt met richtlijnen omtrent het aantonen van de noodzaak van een reis. Kan de Minister een

¹³ Kamerstuk 25 295, nr. 646.

¹⁴ Kamerstuk 25 295, nr. 815

¹⁵ Brief regering – Luchtvaart & COVID-19 (Kamerstukken 24 804 en 25 295, nr. 156).

¹⁶ NOS, 17 december 2020, «Reisorganisaties: vliegmaatschappijen moeten meer verantwoordelijkheid nemen». (<https://nos.nl/artikel/2361013-reisorganisaties-vliegmaatschappijen-moeten-meer-verantwoordelijkheid-nemen.html>).

internationaal overzicht verschaffen met de meest relevante voorbeelden van hoe er in andere landen wordt omgegaan met het bepalen van de noodzaak van een reis? Hoe gaat de Minister de voorbeelden uit het buitenland benutten om zo snel mogelijk tot een Nederlandse variant te komen? Ziet de Minister, vanwege de klimaatcrisis, het belang om de niet-noodzakelijke vliegvluchten ook op lange termijn in te perken? Zo nee, waarom niet? Is het voor de Minister een optie om te onderzoeken of een noodzakelijkheidsverklaring inzake vliegvluchten een permanent instrument kan worden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

De Minister is van mening dat een vliegverbod onwenselijk is, maar laat daarbij onvermeld dat het sluiten van diverse andere onderdelen van de samenleving eveneens zeer onwenselijk is. Denk aan het sluiten van scholen en een groot deel van het midden- en kleinbedrijf (MKB). De leden van de PvdD-fractie zijn van mening dat dit kabinet haar prioriteiten totaal niet op orde heeft. Is de Minister het met de leden van de Partij voor de Dieren-fractie eens dat het niet zo kan zijn dat als basisscholen gesloten worden, het op Schiphol of andere vliegvelden bij momenten nog steeds erg druk is? Zo nee, waarom niet?

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Vragen en opmerkingen van de leden van de 50PLUS-fractie

De leden van de 50PLUS-fractie hebben kennisgenomen van de brieven over de ontwikkelingen m.b.t. de mutatie van het coronavirus in het Verenigd Koninkrijk en Nederland en leveren hierbij de inbreng voor het schriftelijk overleg hierover.

- 1. Er is nog niet heel veel dat we weten over deze mutatie maar wel dat het 70% meer besmettelijk is. Wat betekent dat voor de mogelijke ziekenhuisopnamen?*
- 2. Op dit moment worden er alweer patiënten naar Duitsland verhuisd. Kunnen de Nederlandse IC's dit aan?*
- 3. Is er al duidelijk in hoeverre de mutatie uit het Verenigd Koninkrijk in Nederland is verspreid?*
- 4. In het Verenigd Koninkrijk wordt er veel DNA-onderzoek gedaan naar het virus. In hoeverre wordt dat ook in Nederland gedaan? Wordt de informatie uit het Verenigd Koninkrijk automatisch met Nederland gedeeld?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

- 5. Is deze mutatie dezelfde mutatie die gevonden is bij de Deense nertsen?*

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

- 6. Zijn er extra maatregelen nodig voor de kerst en de jaarwisseling?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van D66.

- 7. Hoeveel Nederlanders zijn er in het Verenigd Koninkrijk die nu niet terug kunnen?*
- 8. Alleen schrijnende gevallen worden uit het Verenigd Koninkrijk teruggehaald. Wanneer is een situatie schrijnend?*

9. *Hoe komen de vrachtwagenchauffeurs die nu vastzitten in het Verenigd Koninkrijk terug naar huis?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van het CDA.

10. *Wordt iedereen die uit het Verenigd Koninkrijk komt meteen getest, zonder uitzondering?*
11. *Mensen die nu uit het Verenigd Koninkrijk komen, worden «dringend geadviseerd» om in quarantaine te gaan. Wordt hier enige controle op uitgevoerd?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

12. *Het vermoeden is dat de huidige vaccins ook werkzaam zijn bij de mutatie uit het Verenigd Koninkrijk. Wanneer komt daar meer zekerheid over?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

13. *Hoe ziet de vaccinatiestrategie er nu uit? Is deze extra besmettelijke mutatie geen aanleiding om de strategie nu te versnellen?*
14. *De leden van de 50PLUS-fractie zouden graag zien dat zorgmedewerkers van verpleeghuizen met spoed worden gevaccineerd. Is dat een mogelijkheid?*
15. *Kan de Minister voor de eerste dertien weken van 2021 per week aangeven hoeveel personen het traject van de twee vaccinaties per persoon volgens de huidige planning zullen doorlopen?*

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Vragen en opmerkingen van het lid Krol

Het lid Krol spreekt zijn verontrusting uit over de berichtgeving over een nieuwe mutatie van het virus en de hoge besmettelijkheid ervan. Ook spreekt hij zijn verwondering uit dat de Kamer niet eerder werd geïnformeerd over de mutatie, terwijl de Britse autoriteiten al op 14 december jongstleden publiekelijk melding maakten van de nieuwe mutatie. Het lid Krol heeft hierover de volgende vragen:

Ernst van de nieuwe mutatie en gevolgen voor de volksgezondheid

1. *Klopt het dat het virus al begin december in Nederland is gesignaleerd? Waar werd het gesignaleerd?*
2. *Hoe staat het nu met de verspreiding van deze mutatie over de verschillende regio's? Hoeveel mensen zijn er op dit moment mee besmet? Klopt het dat er nog maar een enkel geval in Nederland bekend is? Zo ja, hoe is dat te rijmen met de veronderstelde extra besmettelijkheid van deze mutatie?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

3. *Is er al informatie over het verloop van de ernst van de ziekteverschijnselen als gevolg van de nieuwe mutatie? Wordt er onderzoek gedaan naar de mogelijkheid dat deze mutatie minder dodelijk is? Wanneer verwacht de Minister hier meer zekerheid over?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik naar mijn brief van 22 december jl. en naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

4. *Zijn er bevolkingsgroepen aan te wijzen die extra getroffen worden door deze nieuwe mutatie?*

Antwoord: Nee, die zijn niet aan te wijzen.

5. *Klopt het dat het verloop van de besmettingscurven van Nederland en het Verenigd Koninkrijk een grote overeenkomst laten zien (beide landen hebben een piek in oktober, een dal in november en een tweede piek in december) en anders zijn dan die van bijvoorbeeld Duitsland (geleidelijke stijging in het najaar)? Welke verklaring geeft de Minister voor de overeenkomsten tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland? Kan dat veroorzaakt worden door dezelfde mutatie van het virus?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

6. *Is er een relatie tussen het nieuwe virus en de groei van het aantal besmettingen begin december?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

7. *Is er overeenkomst tussen de mutatie uit het Verenigd Koninkrijk en de mutatie die zich al eerder manifesteerde in Zuid-Afrika?*
8. *Klopt het dat de mutatie in Zuid-Afrika een zwaarder ziekteverloop bij jongeren zou laten zien?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

9. *Werken de vaccins ook op de nieuwe variant? Zo ja, kan de Minister dat onderbouwen en op welke wijze kan dit zo snel worden vastgesteld?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de VVD.

Snelheid van handelen en extra maatregelen

10. *Waarom worden vluchten en andere reisbewegingen uit andere landen (Zuid-Afrika, Italië, Denemarken, België) waar een soortgelijke mutatie is vastgesteld niet geschrappt? Klopt het dat Duitsland wel vluchten uit Zuid-Afrika weert?*
11. *Wat verandert er aan het te verwachten verloop van de pandemie nu er een nieuwe, zeer besmettelijke variant circuleert? Werkt de Minister met het kabinet aan een nieuw plan van aanpak en nieuwe maatregelen? Is de Minister bijvoorbeeld voornemens een avondklok in te stellen?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik uw Kamer naar mijn brief van 22 december jl.

12. *Wat zijn de te voorziene gevolgen voor de eerste maanden van 2021, in het bijzonder voor de lockdown die op 19 januari a.s. beëindigd zou worden?*
13. *Kan de Minister met het kabinet aangeven welke mogelijke gevolgen er te verwachten zijn voor verkiezingen in maart en de aanloop er naartoe, in het bijzonder het verzamelen van ondersteuningsverklaringen, het voeren van campagne en het stemmen?*

Antwoord: Voor het antwoord op de vragen zal ik uw Kamer zo spoedig mogelijk na het reces informeren.

Nederlanders in het Verenigd Koninkrijk

14. *Hoeveel Nederlanders zijn gestrand in het Verenigd Koninkrijk?*
15. *Hoeveel van hen hebben aangegeven terug te willen?*

16. *Waarom zijn er niet direct maatregelen getroffen om reizigers uit het Verenigd Koninkrijk te weren, bijvoorbeeld toen de informatie op 14 december jl. publiekelijk werd?*
17. *Klopt het dat de Minister uitgaat van zelfredzaamheid? Zo ja, waarom zetten de Minister en het Kabinet niet alles op alles mensen die dat willen, terug te halen naar Nederland?*
18. *Kan er een vliegtuig naar het Verenigd Koninkrijk worden gevlogen om gestrande mensen te repatriëren in combinatie met quarantaine?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van het CDA.

Informatievoorziening Tweede Kamer

19. *Klopt het dat de nieuwe mutatie al begin november in Denemarken werd gesignaleerd? Was de Minister daarvan op de hoogte? Zo nee, wat gaat de Minister doen aan een betere onderlinge informatie-uitwisseling met onze buurlanden?*
20. *Op 14 december jl. maakte de Britse autoriteiten publiekelijk melding van de zeer besmettelijke nieuwe mutatie op het moment dat de mutatie al wijdverspreid was. Werd de Minister en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport al eerder geïnformeerd? Zo ja, wanneer? Zo nee, waarom is er geen betere informatie-uitwisseling?*
21. *Waarom is de Kamer niet eerder op de hoogte gebracht van de mutatie, bijvoorbeeld op 14 december jongstleden?*

Antwoord: Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik u naar het antwoord op de vragen van de leden van de fractie van de ChristenUnie.